

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ ТА НАВИКІВ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статтє рассматриваются особенности использования учебного диалога при изучении английского языка. Автор приводит примеры тренингов, направленных на совершенствования диалогических умений и навыков учащихся на уроках изучения нового учебного материала.

The article deals with the peculiarities of the use of teaching dialogue while learning the English language. The author gives examples of the trainings purposed to improve pupils' dialogue skills at the lessons of learning new material.

Завдання сучасного вчителя полягає в тому, щоб розвивати у школярів гнучкість мислення, самостійність, ініціативу, нестандартний підхід до вирішення навчальних задач. Важливо зробити кожного учня добровільним і зацікавленим соратником вчителя, рівноправним учасником педагогічного процесу, забезпечити взаємну активність педагогів та учнів у навчальній роботі.

Перебуваючи у положенні пасивного виконавця волі вчителя, учень не може набути досвіду активного діяча, здатного до самостійних дій та думок, тому виховується пасивна до соціальних проблем людина, не здатна до самоорганізації, критичного мислення, вияву самостійності, ініціативи та творчості.

Взаємодія має місце в тому випадку, якщо суб'єкти педагогічного процесу вступають у контакт один з одним. Характер цих контактів породжує суперечності між творчою природою навчально-пізнавальної діяльності та репродуктивним характером навчання; збільшенням обсягу навчальної інформації та неефективними формами її передачі; потребою суспільства в людях, що відрізняються самостійністю, оригінальністю думок і формальним засвоєнням учнями навчальної програми.

Подолання цих суперечностей зумовлює пошук більш ефективних форм взаємодії вчителя та учнів у навчальному

процесі. Такою формою взаємодії в системі “вчитель – учень” виступає навчальний діалог.

Проблема діалогу не нова. Діалогом як способом взаємодії, спілкування, духовного єднання й самозатвердження особистості цікавилися Сократ, Платон, Аристотел, Теофаст. М.Бубер, Ф.Шлейермахер та К.Ясперс бачили в діалозі засіб самопізнання, духовного прояснення людини.

Відомий інтерес мають роботи Б.Г.Ананьєва, Л.І.Божович, О.В.Запорожця, О.М.Леонтьєва, Х.Й.Лійметса, Б.Ф.Ломова, А.В.Мудрика, В.М.М'ясищева, де розкриваються теоретичні положення спілкування, конкретизовані різні його форми.

Ідея діалогічного підходу до навчання отримала розвиток у дослідженнях З.Абасова, Г.А.Ковальова, Л.В.Кондрашової, А.М.Матюшкіна, Ю.М.Кулюткіна та ін. Можливості діалогічного навчання у вирішенні навчально-пізнавальних задач цікавили А.А.Бодальова, С.Ю.Курганова, Т.К.Мухіну, В.А.Скалкіна, Л.Г.Павлову, Є.І.Пасова, В.А.Ямпольського та ін.

Однак в теорії не повністю обґрунтовані функції діалогу у становленні творчої індивідуальності особистості учня. Потребують вивчення й можливості навчального діалогу у формуванні системи поглядів учнів засобами гуманітарного знання.

Під діалогічним навчанням ми розуміємо спільну діяльність учителя та учнів при ситуативному моделюванні навчальної інформації у формі діалогу, який забезпечує створення образу-питання, образу-варіанту, які відображають індивідуальну точку зору, індивідуальне бачення навчальної проблеми та її вирішення учасниками навчального процесу.

Навчальний діалог – це процес взаємодії й обміну думками та емоціями в системі відносин “учитель - учні”, обмін навчальною інформацією при їх безпосередньому міжособистісному контакті.

Якість гуманітарної підготовки передбачає таку організацію навчального процесу, при якій учні виступають суб'єктами творчої пізнавальної діяльності, займають активну позицію у навчальній роботі, а його методика й технологія

будується на принципах педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості. Міцність гуманітарного знання визначається тим, наскільки учень може самостійно знайти вихід із нестандартної навчальної ситуації, бачити суперечності й долати їх, формулювати навчальну проблему, прогнозувати результати її вирішення та досягати їх.

У розробленій нами програмі “Питання методики та змісту формування культурознавчої грамотності за допомогою навчального діалогу” ми забезпечували перехід від іноземної мови до мультикультурної освіти й оволодіння учнями через діалог комунікативною культурою.

Зміст програми формування в учнів культурознавчої грамотності засобами навчального діалогу здійснювався через наступні:

- тренінг з підготовки учнів до діалогічного навчання;
- тренінг з вдосконалення умінь та навичок діалогічного спілкування вчителя та учнів;
- тренінг з організації й ведення культурознавчого діалогу.

В нашій статті ми надаємо приклад тренінгу з вдосконалення умінь та навичок діалогічного спілкування, який проводився на другому етапі нашої дослідної програми. Мета його – вдосконалення комунікативної культури вчителя та учнів, оволодіння уміннями та прийомами вести діалог, реалізовувати співпрацю та співтворчість у системі “вчитель – учень”. Даний тренінг сприяв створенню можливостей для ефективного засвоєння учнями нових знань та закріплення ними вже відомого навчального матеріалу на більш високому рівні.

Структура тренінгу складалася з трьох частин, відповідно трьом різним за дидактичними цілями типам уроків:

- тренінг діалогічного спілкування на уроках вивчення нових знань;
- тренінг діалогічного спілкування на уроках закріплення та повторення нового матеріалу;
- тренінг діалогічного спілкування на уроках контролю та корекції нових знань.

Кожна частина тренінгу містила у собі різні комунікативно-рольові ситуації, ситуації-діалоги, при використанні яких увага вчителя акцентувалася на

психологічних та комунікативних механізмах, які забезпечували самовираження, самореалізацію кожного учня та активізували його творче ставлення до навчально-пізнавальної діяльності.

Наведемо приклади організації та проведення тренінгу діалогічного спілкування на уроках вивчення нових знань з навчальної теми: **“Painting and art”/“Малювання та мистецтво”**.

Супровідними завданнями його були вдосконалення лексичних, граматичних (Tenses in the Active Voice: Perfect Tenses, Perfect Continuous Tenses, Tenses in the Passive Voice, Sequence of Tenses) та мовленнєвих навичок, активізація інтересу, творчого підходу учнів до навчально-пізнавальної діяльності.

Урок вивчення нових знань починався з того, що вчитель записує на дошці ряд слів, деякі з котрих є власними назвами, які мають безпосереднє відношення до нової теми та дає учням завдання прокоментувати кожне слово (1). Коли учні закінчують пояснення запропонованих слів, вчитель ставить запитання: “До якої сфери знань відносяться всі слова, записані на дошці?”. Учні самі формулюють назву навчальної теми:

1. A water-colour embroidery a self-portrait background candlestick c.monet fresco a.kuindzhi “the trinity” renaissance landscape artist shadow frame masterpiece genre colouring a battle piece ornaments ivory bone

Для правильного виконання даного завдання учні усвідомлюють проблему й самі формулюють навчальну тему, тобто вони розуміють, що їм потрібно детально вивчити тему “Мистецтво”, а також особливості мистецтва у рідній країні та за кордоном.

Проблемний підхід до постановки навчальної теми уроку дозволяє активізувати пізнавальний інтерес учнів: навчальна тема не нав’язується вчителем, вони самі усвідомлюють необхідність її вивчення; між учителем та його учнями встановлювалися довірливі відносини, засновані на взаємній повазі.

2. Подача нових лексичних одиниць. Вправа на вивчення нової лексики шляхом вибору правильної дефініції:

напроти кожного слова – 4 варіанти визначень, один або два з яких є правильними.(2А).

2 (А): - sitter means: a) the person, who likes sitting b) a hen sitting on eggs c) one who poses for a portrait d) the person who is seated

- still life means: a) very quiet and calm life b) a picture of fruit, vegetables and others c) very dull, colourless life d) life in the country
- foreground means: a) the part of picture nearest the viewer b) the part of the picture farthest the viewer c) the first floor of a many-storeyed building d) some ground in front of the house
- canvas means: a) some cloth for sewing dresses b) strong cloth for covering boats and cars c) an oil painting d) the cloth used for covering pictures
- sketch means: a) a brief outline of a book b) a hasty or undetailed drawing c) a brief account of something d) a short funny story та ін.

При виконанні даної вправи учні спочатку самостійно проводять асоціації між певними предметами, потім колективно з учителем обговорюють свої відповіді й приходять до правильного варіанту.

Нестандартна форма подачі нових лексичних одиниць дозволяє учням не тільки ознайомитися з незнайомими словами з теми, що вивчається, а й активізує мислення учнів, креативне ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, вчить їх співпраці та співтворчості з учителем та один з одним у навчальному процесі.

3. Вправа «Формування таблиці» проходить в уснописемній формі. Вчитель роздає учням картки, де накреслено таблицю з двома колонками. В першій колонці подані загальні назви та визначення, які стосуються нової навчальної теми. Учні отримують завдання заповнити другу колонку таблиці: дати детальний коментар або пояснення кожної з назв або визначення. Завдання виконується індивідуально, варіанти таблиць зачитуються кожним учнем, а обговорення їхньої правильності проводиться всім класом (3.А).

3.A. «Painting»

Genres of painting	Oil painting, a water-colour, a sketch, a family group, a self-portrait, a landscape, a seascape, a still life, a battle piece, a flower piece, a ceremonial portrait, an intimate portrait etc.
English painters	Constable, Gainsborough, Turner, Reynolds etc.
Ukrainian and Russian painters	A.Kuindzhi, F.Rokotov, I.Levitan, T. Shevchenko, V.Tropinin U.Nikitin etc.
Colouring	Subtle, brilliant colour scheme, low-keyed colour scheme, cool, hot colours, oppressive and harsh colours, delicate and dull colours etc.
Impressionists	C.Monet, Renoir, Degas etc.
Canvases by Leonardo Da Vinci	“The Litta Madonna”, “Benois Madonna”, “Mona Lisa”, “Last supper” etc.
Your impressions of a picture	The picture may be moving, lyrical, romantic, exquisite, dull, crude, obscure, gaudy, cheap, vulgar, depressing, cheerful, chaotic, intelligible etc.

Для правильного виконання даного завдання учні повинні мати додаткові знання культурознавчого характеру - вони повинні знати особливості життя та творчості рідних та закордонних художників, різні напрямки у мистецтві України та інших країнах.

У процесі проведення різних тренінгів, де навчальну інформацію структуровано у формі діалогу, відбувається перенесення акценту з активної діяльності вчителя на активну діяльність учнів. Використання навчального діалогу та діалогічного навчання на уроках іноземної мови підвищує ефективність навчання учнів, розвиває їх інтерес та поважне ставлення до рідної культури й до культури країни мови, що вивчається. Зміст тренінгів, результативність їх правильного виконання стимулюють потребу учнів у практичному використанні іноземної мови в різних сферах діяльності.

Використання навчального діалогу в процесі вивчення іноземної мови позитивно впливає на почуття та емоції учнів, формування їхніх ціннісних орієнтацій, розкриття

гуманістичного й гуманітарного потенціалу особистості кожного учасника навчального діалогу. За допомогою навчального діалогу на уроках іноземної мови створюється ситуацію розвитку особистості учасників діалогічної взаємодії, визначається позицію вчителя у здійсненні особистісно орієнтованої педагогічної діяльності, в якій не тільки він сам, але і його учні виступають у ролі суб'єктів, активних учасників навчального процесу, що позитивно позначається на результатах діалогічного навчання та всього процесу навчання.

Література

1. Библер В.С. Диалог. Сознание. Культура [идея культуры в трудах М.М.Бахтина] // Одиссей: Человек в истории. – М., 1989. – 21-59.
2. Курганов С.Ю., Литовский В.Ф. Учебный диалог как форма обучения // Психология. – К., 1983. – Вып. №22. – 47-53.

Т.В.Карпінська

МУЗИЧНА ФОЛЬКЛОРИСТИКА ЯК СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В статті проаналізована специфіка преподавания музыкального фольклора и фольклористики в системе высшего музыкального образования Украины (Академии музыки, музыкально-педагогические факультеты педагогических университетов, университеты культуры и искусств). На основании анализа учебных планов, программ высших музыкальных заведений показан педагогический аспект подготовки музыковедов-фольклористов. Подчеркивается, что музыкально-фольклористическое образование прочно заняло соответствующее место в системе музыкальной педагогики, утвердилось специализация «Музыкальный фольклор», которая обеспечивается циклом около 20-ти специальных дисциплин.

The article analysis the specifics of teaching musical folklore and study of folk-lore in the system of higher musical education of Ukraine (the Academies of Music, Music Pedagogical Departments of Teacher's Training Universities, Universities of Culture and Arts). On the basis of the analyses of higher musical establishments curricula and syllabi the pedagogical aspect of